

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 31.

Fredagen den 27 februari.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogos vart för sig bevillningsutskottets betänkanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å saftbrunt;

nr 8, i anledning av väckt motion om ändring av rubrikerna nr 71 och 72 i tulltaxan; och

nr 9, i anledning av väckta motioner om höjning av dagarvodet för kontrollörer vid sockertillverkningen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 2.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 10, i anledning av väckt motion om rätt för beskattningsnämnd att granska avgivna deklARATIONER.

*Om rätt för
beskattnings-
nämnd att
granska dekla-
rationer.*

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 115, hade herr *Söderbom*, med instämmande av tre andra ledamöter av kammaren, föreslagit, att riksdagen ville besluta sådan ändring av 23 § i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering, att vederbörande nämnder ägde rätt att granska deklARATIONERNA och vid dem fogade handlingar.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Söderbom*, som anförde: Det är ett gammalt ordspråk som säger, att man inte skall kosta krut på döda hökar. Detta ordspråk kan i många fall tillämpas inom riksdagens kam-

Om rätt för
beskattnings-
nämnd att
granska dekla-
rationer.

(Forts.)

rar, men jag kan ändå icke underlåta att med några ord belysa, att den motion jag här har väckt verkligen talar för sig själv.

Utskottet säger visserligen: »Utskottet kan emellertid icke dela motionärens uppfattning. Såvitt utskottet har sig bekant, hava de nuvarande restriktionerna i förevarande hänseende icke väckt något missnöje eller vållat några olägenheter, och kan utskottet ej finna annat än, att det redan är tillräckligt sörjt för såväl att deklarants uppgifter komma under vederbörligt bedömande som ock att de ledamöter av beskattningsnämnd, som ej personligen granskat deklaration, ändå bliva i tvistiga fall behörigen underrättade om deklarationens innehåll i vidkommande delar och således icke, såsom motionären synes befara, nödgas fatta beslut i sak, som de ej till fullo känna». Härpå skulle jag vilja lämna en liten upplysning om, hur det går till vid taxeringsnämndernas sammanträden. Det var en fabrik i Värmland, som genom sin disponent hade deklarerat så, att intet beskattningsbart fanns av dess inkomst. Taxeringsnämndens ordförande var av annan mening, och han kom till det resultatet, att fabriken skulle skatta för 70,000 kronors inkomst. Han frågade taxeringsnämndens ledamöter, om de ville biträda hans förslag. Nämnden gjorde detta, och fabriken blev taxerad till 70,000 kronors inkomst, men vad hände? Jo, som herrarna veta, skall deklaranten genom rekommenderat brev meddelas taxeringsnämndens beslut, då ej deklarationen lägges till grund för taxeringen. Så skedde även här, och fabriken disponent kom till taxeringsnämndens ordförande och förklarade, att han tyckte sig ha blivit orättvist behandlad. Men, sade han, vill taxeringsnämnden kompromissa och beskatta oss för 35,000 kronor, så skall jag icke klaga. I annat fall klagar jag hos prövningsnämnden. Vid nästa sammanträde, som taxeringsnämnden hade, delgav ordföranden nämnden detta och frågade, hur de skulle göra, »men», sade han, »min åsikt är ännu, att fabriken skall skatta för 70,000 kronor». Han, som grundligt genomgått deklarationen med därvid fogade handlingar, hade ju bättre reda på det än ledamöterna i taxeringsnämnden, som icke fått se något. De sade: »Ha vi skrivit 70,000 kronor, så ha vi skrivit 70,000 kronor». Deklaranten klagade hos prövningsnämnden, och vad inträffar? Jo, prövningsnämndens ordförande var av annan åsikt än taxeringsnämndens ordförande och sade, att fabriken skulle icke betala något. Där strök man alltså 70,000 kronor plus det belopp, som taxeringsnämnden ansett, att fabriken skulle vara skattefri för.

Detta och många liknande fall kunde ju andragas, men då jag har små förhoppningar, att motionen skall av kammaren bifallas, eftersom utskottet enhälligt avstyrkt densamma, så är det kanske icke mycket behöfligt att anföra flera exempel. Jag skall dock nämna ett annat fall, som rör en jordbrukare. Det var en jordbrukare, som skrivit sin deklaration. Det var en välburgen sådan, ty jag har icke tagit någon småbrukare. liksom jag nyss

icke tog en mindre fabrik såsom exempel, ty den fabrik, som jag talade om, var taxeringsvärderad till 765,000 kronor. Denne hemmansägare visade sin deklaration för en godsägare, ty det är icke så gott varken för en hemmansägare eller andra att förstå allt i deklarationen. Och denne godsägare sade: »Nej, herr Johansson, så går det icke an att deklarerera, Johansson skall draga av det och draga av det och draga av det». När Johansson berättade denna historia för mig sade han att deklarationen så uppställd gjorde honom alldeles utblottad.

*Om rätt för
beskattnings-
nämnd att
granska dekla-
rationer.*

(Forts.)

Eftersom jag nu har omnämnt en fabrik och en hemmansägare, kan jag taga ett exempel som rör en arbetare. Jag tager nu icke heller en av de sämre ställda arbetarna utan en av de mera välsituerade. Han hade på sitt ordinarie arbete förtjänat något över 1,500 kronor per år, men han hade stor familj och behövde allt vad han kunde få. Han arbetade extra på söndagar, och när han hade ledigt andra dagar, för att förtjäna så mycket som möjligt för familjens uppehälle. Han kom upp till något över 1,800 kronors inkomst. Vi veta att taxeringsförordningen säger, att man får icke något bevillningsfritt avdrag, då inkomsten blir så stor. Han fick skatta för 1,800 kronor, och på dessa 180 fyrk blev det icke så liten skatt, må tro. Det var 1912 års förtjänst som på det sättet beskattades år 1913. Om han får vara frisk, och om allt går bra, kan han kanske betala sina utskylder, men vid sjukdom, eller om arbetslöshet på ett eller annat sätt blir rådande för honom, är det naturligt, att han icke kan betala dessa höga skatter. Hade så varit, att taxeringsnämnden i sin helhet hade fått granska såväl den förstnämnda deklarationen som den, jag sist talade om, är det ju möjligt, att det i båda fallen hade blivit ett annat förhållande. Jag kan icke garantera därför, men jag skulle nästan tro det. Och så kunde vi ju uppleta många, många exempel där det tillgår på samma sätt. Jag tror därför bestämt, att detta påstående av utskottet, att det icke finnas några skäl för klagomål i detta fall eller behöves någon ändring. Jag tror tvärtom, att en ändring är behöflig.

Sedan säger utskottet vidare här: »Ett eftergivande i den riktning motionären föreslagit skulle å andra sidan onekligen i viss mån äventyra deklarentens berättigade anspråk på största möjliga sekretess beträffande deklarationen». Efter mitt förstånd ha vi i Kungl. Maj:ts förordning 2 kap. 52 § mom. 2 tydligen full säkerhet för detta intresse. Där står: »Ordförande eller ledamot i beskattningsnämnd, kronans ombud hos prövningsnämnd och beskattningsnämnd biträdande tjänsteman få icke, utom vid vederbörande nämnds sammanträde och jämväl då endast med iakttagande av vad i 23 § stadgas, yppa innehållet av skattskyldigs meddelade uppgift eller upplysning; och må under överläggningarna inom nämnd lämnade upplysningar och yttrade åsikter rörande enskildas ekonomiska ställning icke på något sätt utspridas. Den häremot bryter, vare, därest han på grund av tjänstebefattning

Om rätt för
beskattnings-
nämnd att
granska dekla-
rationer.
(Forts.)

erhållit kännedom om det yppade förhållandet, underkastad ansvar såsom för tjänstefel och straffas eljest med böter från och med tjugofem till och med femhundra kronor.

Har skada uppkommit genom sådant yppande av vad som bort hållas hemligt, vare den felande därjämte skyldig till fullo gottgöra skadan.»

Hava vi icke där i lagen nog säkerhet för att icke deras deklARATIONER skola bliva utspridda, i fall det är något, som behöver hållas hemligt? Jag tror det alldeles bestämt, och fastän frågan har ett så dåligt läge, skulle jag ändå hava god lust att göra ett yrkande. Innan jag gör detta, vill jag dock något litet gå tillbaka till den där punkten om fabriken. Fabriken var taxerad till 765,000 kronor. 70,000 kronor blevo av prövningsnämnden tillerkända skattefrihet. Detta är nu över 9 % av taxeringsvärdet, förutom det som taxeringsnämnden ansåg, att fabriken skulle hava skattefrihet för, och det var kanske 5 å 10 % ytterligare. När beskattningen kan så praktiseras som av de anförda exemplen framgår, då tycks det icke vara mycket bevänt med rättvisan.

Ja herr talman, jag vågar framställa den begäran, att kammaren ville gå med på den ändring av den kungl. förordningens 23 § mom. 1, att denna paragraf finge följande lydelse: »Granskning av de skattskyldigas deklARATIONER verkställes på sätt vederbörande beskattningsnämnd beslutar vid sammanträdets början, dock må den eller de ledamöter, som så önska, få taga del av den deklARATION, som för tillfället är under nämndens behandling.

Granskningsrätt tillkommer dessutom den av Konungens befallningshavande förordnade ledamoten i taxeringsnämnd och kronans ombud hos prövningsnämnd.»

Vidare yttrade:

Herr Palmstierna: Herr talman! Jag kunde icke rätt uppfatta den ärade motionären i början av hans anförande. När han talade om döda hökar uppfattade jag icke, om hans mening var, att kammaren, eller utskottet, eller motionen skulle betraktas vara i detta tillstånd. Så vitt jag kan skönja av det aktuella förhållandet, så borde det vara motionen, som är grundligt avlivad, ty här står ett enhälligt bevillningsutskott mot motionären, och jag får säga, att utskottet har fullgoda skäl för sitt avstyrkande.

Den ärade motionären har framdragit särskilt ett exempel från sin livsverksamhet, som har för honom motiverat hans framställning. Ja det är ju alldeles givet, att både den ena och den andra av oss, som hava haft något att göra med taxeringsförhållanden, kan finna att åsikterna gå ganska mycket i sår, som alltid vid sådana skattefrågor, men att därav draga den slutsatsen, att denna motion skulle vara befogad, är dock en annan sak. Vi få dock komma ihåg — något som motionären glidit för-

bi -- att i taxeringsnämnderna och vid uppgifternas granskning hava flera personer möjlighet att mycket noggrant taga reda på samtliga handlingar. Vi hava dels beskattningsnämndernas ordförande med biträde av den ledamot, som taxeringsnämnden utser, vidare den som Konungens befallningshavande utser, och till sist kronans ombud i prövningsnämnden. I och med detta hava således lagstiftarne sökt att få en verklig garanti för att man i taxeringsnämnderna skall få tillräckligt med erfarenhet om beskattningsmålen, så att man icke svävar i ovisshet. Dessutom är det ju för alla, som deltagit i taxeringsnämndernas arbete, en gammal erfarenhet, att man, man och man emellan, faktiskt får klart för sig vad som motiverar att man upptager ett visst skattebelopp och icke ett annat.

Om rätt för beskattningsnämnd att granska deklamationer.
(Forts.)

Det hela är en ganska grannliga sak. Här är fråga om en inblick i andras affärer, som man bör vara mycket försiktig med. Lagstiftarna hava därför försökt ordna saken så, att man å ena sidan skulle komma till visshet om de rätta taxeringsbeloppen, men att man å andra sidan icke skulle låta vem som helst få taga kännedom om de enskilda affärerna hos vem helst han önskar. Det behöves här dragas upp en gräns och var den gränsen skall dragas kan man vara av olika mening om, men jag tror att den gräns, som en gång är uppdragen av lagstiftningen, har visat sig vara praktisk och behövlig, och det är därför som utskottet enhälligt avstyrkt föreliggande motion.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Helger: Herr talman! För min del kan jag icke finna annat än att den ärade motionären har fog för sin framställning. Det förefaller mig, som om den dubbla sekretess, som här föreskrives, icke behövdes, då bestämmelserna för överträdelse av sekretessen inom taxeringsnämnden äro så pass stränga som de äro. Emellertid har nu ingen av utskottets ledamöter reserverat sig, utan utskottet synes vara fullt enigt. Alltså har det icke heller inom utskottet blivit formulerat något ändringsförslag, men den ärade motionären har här på rak arm formulerat ett sådant. Jag förmodar dock, att kammaren icke kan vara övertygad om, att just denna formulering är den lämpligaste. Då jag emellertid finner motionärens framställning fullständigt grundad, ber jag få föreslå, att kammaren måtte besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte, avseende att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning om sådana bestämmelser, att taxeringsnämndens samtliga ledamöter måtte få taga del av till nämnden inlämnade deklamationer.

Herr Söderbom: Herr talman! Jag vill alls icke ge mig in i någon diskussion med herr Palmstierna, ty därtill ser jag mig icke vuxen, men jag skall be att få lämna ett svar på hans fråga om vad jag menade med det ordspråk jag anförde i början av

Om rätt för beskattningsnämnd att granska deklara- tioner. mitt anförande. Jag menade därmed, att då en motion blivit enhälligt avstyrkt av utskottet, är det icke mycket lönande att tala för den här i kammaren, utan jag ansåg detta vara detsamma som att kosta kryt på döda hökar.

(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till det av herr Söderbom under överläggningen gjorda yrkandet samt 3:o bifall till det yrkande, som framstälts av herr Helger; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Vidare föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 8 och 17 i förordningen den 5 juni 1909 angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet; och

nr 8, angående pension åt t. f. bokhållaren vid Tumba bruk Maria Leczinsky; och biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Ang. åtgärder till skydd för i ensligt belägna skolhus bosatta lärarinnor.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för beredande av ökad trygghet åt sådana lärarinnor vid folk- och småskolor, som bo i ensligt belägna skolhus.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 262, hade herrar Nilson i Örebro och Starbäck föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning, huruvida åtgärd icke kunde vidtagas för beredande av ökad trygghet åt de folk- och småskolelärarinnor, som hade sin bostad i ensamt liggande skolhus, genom anordning, som av Kungl. Maj:t kunde befinnas lämplig.

Ifrågavarande motion hade hänvisats till behandling av kammarens första tillfälliga utskott, som uti förevarande utlåtande hemställt, att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle, det Kungl. Maj:t måtte genom bestämmelser, som kunde befinnas lämpliga, vidtaga åtgärder för beredande av ökad trygghet åt de folk- och småskolelärarinnor, som hade sin bostad i ensamt liggande skolhus.

Vidare hade till andra kammaren ankommit första kammarens protokollsutdrag, nr 102, innefattande delgivning av sistnämnda kammarens beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av en utav herr Roos väckt motion, nr 80, med enahanda hemställan, som gjorts uti den av herrar Nilson i Örebro och Star-

bäck avgivna, här ovan omförmälda motionen, samt utvisande att första kammaren med bifall till utskottets hemställan för sin del beslutat att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte genom bestämmelser, som kunde befinnas lämpliga, vidaga åtgärder för beredande av ökad trygghet åt de folk- och småskolelärarinnor, som hade sin bostad i ensamt liggande skolhus.

Ang. åtgärder till skydd för i ensligt belägna skolhus bosatta lärarinnor.

(Forts.)

I ett sammanhang föredrogs nu det av andra kammarens första tillfälliga utskott i ämnet avgivna utlåtande och ovan omförmälda från första kammaren ankomna protokollsutdrag; och begärdes ordet därvid av

Herr Persson i Stallerhult, som anförde: Herr talman! Denna fråga har såsom utskottet säger ett tilltalande syfte, och lägger man därtill, att utskottet enhälligt tillstyrker frågan, och att som jag nyss hörde också första kammaren har bifallit en sådan hemställan, som utskottet gjort, så är det ju djärvt att häremot göra några små erinringar.

Denna fråga, som ju här föreligger, berör ju huvudsakligen, jag hade så när sagt *endast* landsbygden, ty den kan icke gälla städerna, ej heller köpingar och övriga tätt bebyggda samhällen utan den gäller huvudsakligen skoldistriktet på landet. Jag vill visst icke förneka att vad som här framhållits kan vara värt mycket beaktande, men jag skall be att med några ord få lägga en ekonomisk synpunkt på frågan. Det är ju alldeles naturligt, att vidtagandet av sådana åtgärder, som här ifrågasätts, drager med sig icke obetydliga utgifter för skoldistriktet. Och när man känner utgifterna för skoldistriktet på landet, är det naturligt, att man icke gärna vill vara med om att skaffa ändå större kommunalskatter, därest icke ifrågavarande behov är alltför trängande.

Nu har ju här föreslagits av utskottet, att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, det Kungl. Maj:t måtte genom bestämmelser, som kunna befinnas lämpliga, vidtaga åtgärder för beredande av ökad trygghet åt de folk- och småskolelärarinnor, som ha sin bostad i ensamt liggande skolhus. Det är att märka att motionärerna här tillhöra större städer och att *frågan* icke kommer att röra skolorna därstädes, utan skoldistriktet på landet, som jag nyss sade. Motionärerna ha nu tänkt sig, att det sätt, varpå man skulle råda bot på de svårigheter, som här skildras, skulle ske så, att man inreder en bostadslägenhet för uthyrning till en kvinna eller familj, som skulle bo i samma hus som dessa lärarinnor ha sin bostad, men det enhälliga utskottet vill påstå, att detta botemedel bör man icke fästa sig vid, emedan det praktiskt sett vore mycket svårt att förverkliga. Jag vill instämma med utskottet i den delen, när det säger, att dels skulle nämligen dylika lägenheter på avlägset belägna platser sannolikt ofta bliva outhyrda, dels skulle det kunna inträffa, att vederbörande lära-

Ang. åtgärder
till skydd
för i ensligt
belägna skol-
hus bosatta
lärarinnor.

(Forts.)

rinna finge till grannar personer, som ingalunda gjorde tillvaron för henne drägligare, utan snarare tvärtom. En nödvändig försättning för att detta förslag skulle kunna förordas, synes vara, att vederbörlig hänsyn toges till lärarinnans egna önsningar med avseende på valet av hyresgäst. Utskottet anser sålunda, att det av motionärerna framställda förslaget bör upptagas med mycken försiktighet. Det har utskottet alldeles rätt i, och sålunda vågar utskottet sig icke på detta enda förslag, som motionärerna anfört, och jag nu nys läste upp. Däremot anvisade utskottet enhälligt andra utvägar, som skola tagas i betraktande, och då är det fråga om icke mindre än fem olika förslag.

Det första är, att ett rum i närheten av lärarinnans bostad hyresfritt upplåtes en städerska.

Men nu innehåller ju förslaget här, att det är vid sådana skolhus, som icke ligga intill andra lägenheter, som skyddet behövs, och sålunda kommer icke denna av utskottet anvisade utväg att ha någon betydelse, emedan den lägenheten icke kommer att ligga i samma hus utan endast i närheten. Således kan jag icke se, att det vore skäl att vidtaga några sådana åtgärder i detta fallet, utan skulle sådana endast förorsaka avsevärda kostnader för distriktet utan motsvarande nytta.

Kommer man nu så till den andra utvägen, nämligen att telefon skulle inledes till lärarinnan.

Ja, herrar utskottsledamöter, en telefon på landet i ett avlägset beläget hus! Jag vet icke, att man har mycket nytta av den, om en sådan olycka eller ledsam händelse skulle inträffa, som man här tänkt på. Skulle en lärarinna ställa sig vid telefonen för att tillkalla grannarna, så är det klart, att den person som tränger in och vill skada henne, icke låter henne stå där och telefonera efter hjälp. Förresten skall jag säga, att på landet går det icke så hastigt att genom telefon få folk till sin hjälp. Jag undrar därför, om herrarna i utskottet ha riktig kännedom om, hur det på landsbygden ställer sig att anskaffa folk per telefon i det ögonblick då fara är på färde.

Så kommer jag till förslaget nr 3, att lärarinnan erhåller lönetillskott, som sätter henne i tillfälle att antingen hyra på annat håll eller i sin egen lägenhet bereda plats för tjänarinna, släkting eller annat lämpligt sällskap.

Ja, det blir alltså här frågan om en löneförhöjning, för att hon skall kunna hålla sig en tjänarinna eller annat sällskap, och alltså även om nya utgifter för skoldistriktet. Jag tänker mig dock, att det icke är så sällsynt, att en lärarinna, som vill ha sällskap, också skaffar sig detta, utan att man därför behöver ifrågasätta att skaffa distriktet större utgifter för detta.

Så komma till sist två andra förslag, nämligen att bostad beredes åt lärarinnan i annan kommunens byggnad i närheten samt att vissa säkerhetsanordningar med avseende på skolhusets byggnad och inhägnad iakttagas.

Allt detta är utvägar, som knappast skola leda till önskat

resultat, men däremot kräva avsevärda utgifter. Ser man efter i motionärernas förslag, finner man, att motionärerna bett om *utredning* av Kungl. Maj:t, men att utskottet gått ännu längre och anhållit om kammarens bifall — och det tar jag för givet, att kammaren också kommer att bifalla — till en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att *Kungl. Maj:t måtte utfärda* sådana bestämmelser, som kunna befinnas lämpliga.

Ang. åtgärder till skydd för i ensligt belägna skolhus bosatta lärarinnor.

(Forts.)

Ja, det hjälper knappast, att utskottets herr ordförande begär ordet, det står i alla fall så här i betänkanudet, men däremot icke i motionärernas förslag.

I alla fall föreställer jag mig, att man borde vara försiktig, även om det är en behjärtansvärd sak, som det är fråga om. Allmänt klagas här inom riksdagen — och det är befogade klagomål — att skoldistrikt och kommuner tryckas utav höga kommunalutgifter. Vill man läsa och iakttaga statistiken härvid lag, skall man finna, att dessa klagomål äro berättigade. Jag skall endast anföra ett exempel, som jag känner väl till — och sådana kunna framdras i hundratal — på vad en sådan här sak kan ha för betydelse för skoldistriktet. Jag skall då välja ett, där det är fråga om en kommun med 1,000 personers folkmängd. Denna folkmängd av 1,000 personer inom ett skoldistrikt, som sammanfaller med kommunen, avlönar tre lärarinnor och en lärare, och märk — ja, många kommuner äro mycket mera skattetryckta — att denna kommun icke har mer än 8,000 beskattningsbara fyrc — jag är ju efter min tid, när jag talar om fyrc, men herrarna förstå nog vad jag menar. Då kan man väl tänka, att när det gäller underhåll och byggande av fyra skollärbostäder med skolsalar, bli sådana anordningar, som här ifrågasättas, ett ytterligare plus i kostnaderna. Ty herrarna må betänka, att detta verkligen drager med sig rätt betydliga utgifter. Det är dock icke nog med detta. Nästan varje kommun har numera fått sig ålagt att hålla barnmorska med bostad. Inom några få år träder också den nya prästlönereglingslagen, som riksdagen antagit, i kraft, och då får en sådan här liten församling också en komministerlägenhet att underhålla, något som den förut sluppit ifrån. Dessutom får den bygga och underhålla pastorsbostad, som icke är smått tilltagen, som herrarna veta, efter den nya byggnadsordningen för ecklesiastika bostadsboställen. När man på detta sätt plockar utgift till utgift, bör man icke klaga över att höga kommunalutskylder läggas på folket, ty det är riksdagen *själv*, som plockar på folket den ena utgiften efter den andra, allt under det man även inom riksdagen klagar. Då kan det i allt fall hända, att den som klagat mest, är just den, som har väckt en motion, som kommer att ha just den följden att det plockas på ytterligare bördor. Sedan hjälper det icke att flytta över tungan på det allmänna, utgifterna bli lika stora ändå, om också jämnare fördelade. Jag har därför trott, att man borde vara försiktig i detta fallet, och så ställer jag mig också till den frågan: är det behöfligt att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t i detta fallet? Göra icke

Ang. åtgärder
till skydd
för i ensligt
betägna skol-
hus bosatta
lärarinnor.
(Forts.)

vederbörande verkligen sin plikt i fråga om skolhusbyggnader och anordningarna därmed, utan att man behöver på detta sätt besvära Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder? Jag kan i detta fall icke annat än åberopa förutvarande ecklesiastikministern, då det var en man, som klagade över, att skolhusen icke blevo förlagda såsom vederborde enligt hans uppfattning. Han intervjuade doktor Berg i denna fråga för ett par år sedan. Det var år 1912. Doktor Berg var vänlig nog att svara intervjuaren, och svaret var som vanligt från den sidan mycket klart och korrekt. Jag skrev av det, och har det här annoterat och skall be att få läsa upp det. Han svarade på följande sätt i november 1912: »Jag anser, att det vid förläggningen av småskolehus och folkskolehus, där lärarinna ensam tjänstgör, borde tagas synnerlig hänsyn till berörda förhållanden. Klokhet och humanitetskänsla borde bjuda att de läggas i närheten» — märk väl: i närheten —» av andra människoboningar, och icke ensamma för sig i ödemarken. Församlingarna borde beakta detta, och där de icke av egen drift göra det, borde folkskoleinspektörerna använda sitt inflytande, som faktiskt icke torde vara obetydligt, till förekommande av missgrepp». Så säger han, och när, som han själv erkänner, folkskoleinspektörerna ha så stort inflytande i detta avseende, böra de också använda det, och därest de inte göra det, bör man söka rättelse på annat håll.

Emellertid har här kommit till ett nytt förhållande. I fjol beslöt ju riksdagen, som vi alla minnas, att inrätta en överstyrelse för folkskoleväsendet i vårt land, och byråcheferna i detta nya verk äro ju även tillsatta på förordnande, ehuru förslag ligger före i åttonde huvudtiteln, att de skola komma på ordinarie stat, vilket jag också anser vara det rätta. Som medlemmar av denna överstyrelse äro ju också förordnade två folkskollärare, och jag undrar — när nu denna överstyrelse har fått till uppgift att övervaka, att skolväsendet i hela riket ordnas väl, att församlingen gör sin plikt, att folkskoleinspektörerna få nya instruktioner och att även de göra sin plikt — huruvida man inte har att vänta även i detta fall så goda åtgärder och så god tillsyn, att man nu inte skall behöva skriva till Kungl. Maj:t och begära, att Kungl. Maj:t redan nu skall utfärda sådana bestämmelser, som här antytts. Jag tror, att om man i detta fall framställer en sådan begäran till Kungl. Maj:t, skall det gå, som man berättar, att det gick för en person, som bad om en särskild sak, att när han fick den, hade han blivit bönhörd över hövan. Jag tror, att det kommer att gå så även här. Om man skriver till Kungl. Maj:t och ber, att Kungl. Maj:t skall ordna dessa förhållanden och utfärda bestämmelser, är det klart, att då Kungl. Maj:t finner, att andra kamraren vill ha det på det och det sättet, Kungl. Maj:t kommer att anlita den ena eller andra av de anvisade utvägarna. Då är det också alldeles tydligt, att man inte får bli förargad eller missnöjd över åtgärderna, hur dyra de än komma att bli.

Jag tror därför, att man bör avvakta verkningarna av denna folkskoleöverstyrelses och de nya inspektörernas verksamhet, för vilka senare också kommer att föreslås ny stat och nya instruktioner — tar jag för givet — och för den händelse det då försummas någonting och skoldistriktet icke göra sin plikt eller iakttaga skolväsendets bästa, kunde tiden vara inne att skriva till Kungl. Maj:t, men nu förefaller det mig väl tidigt.

Jag vet, att jag står ensam här, och jag tror även, att jag ådrar mig ganska mycket obehag för mitt uppträdande i denna fråga, men det kan jag inte hjälpa. Jag har inte kunnat tåga här, utan måste ta till orda i saken, och tar mig nu också djärvheten att yrka avslag på denna framställning.

Herr Ericsson i Vallsta instämde häruti.

Härpå yttrade:

Herr Lundgren i Vendelsberg: Herr talman! Då detta betänkande i likhet med några andra av de tillfälliga utskottens betänkanden är av den beskaffenhet, att det, ifall det nu bifalles av kammaren, verkligen kan föranleda till en riksdagsskrivelse, ber jag att med några ord få svara på den föregående ärade talarens kritik av utskottsbetänkandet.

Jag ber då först att få besvara frågan, varför vi ändrat motionärernas kläm. Jo, förhållandet var det, att vi för några få dagar sedan fingo betänkandet angående denna motion ifrån första kammaren, som då godkänt den kläm, vi nu anført; och hade det varit så, att vi nu kommit med motionärernas kläm eller någon annan, skulle förhållandet blivit, att en skrivelse skulle ha gått härifrån tillbaka till första kammaren, och därpå skulle motionen återigen ha behandlats i första kammarens tillfälliga utskott. För att undvika det dröjsmål, som härigenom skulle uppkomma, togo vi detta utskotts kläm, och vi förmodade inom vårt utskott, att då första kammarens utskott hade begagnat uttrycket att »riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhallar, det Kungl. Maj:t måtte genom *bestämmelser*, som kunna befinnas lämpliga,» vidtaga de och de åtgärderna, detta hade skett för att undvika ordet *utredning*, då det ju knappast kan anses nödvändigt, att en särskild utredning företages beträffande en så enkel sak, som den här föreliggande.

Den föregående ärade talaren ansåg denna motions syfte vara mycket behjärtansvärt, och det ha vi också allesammans inom utskottet ansett. Vi höllo därför före, att någonting borde göras i det syfte, motionärerna angivit. Dessa ha emellertid framhållit såsom det önskligaste och det lämpligaste, att skolhus i avlägsna delar av kommunerna måtte byggas så, att en lägenhet kan inredas åt någon eller några andra att bo i samma skolhus. Detta förslag synes också första kammarens utskott ha upptagit såsom något särdeles lämpligt. Vi för vår del ansågo emellertid detta förslag icke vara så synnerligen praktiskt, ja, vi tänkte till och med, att det skulle bli så gott som omöjligt att realisera i de olika kommunerna. Ty det

Ang. åtgärder till skydd för i ensligt belägna skolhus bosatta lärarinnor.
(Forts.)

Ang. åtgärder
till skydd
för i ensligt
belägna skol-
hus bosatta
lärarinnor.

(Forts.)

skulle väl knappast finnas någon kommun, som vore villig att uppföra särskilda hyreslägenheter i ett skolhus, som var så beläget, att man på förhand nästan säkert visste, att man inte skulle kunna få uthyrt desamma. Därför ha vi påpekat denna utväg endast i förbigående och därjämte, såsom den ärade talaren också underströk, sagt att detta förslag måste upptagas med mycket stor försiktighet.

Därpå gick talaren in på att punkt för punkt kritisera vårt betänkande, liksom vi skulle ha sagt, att något av de där framlagda förslagen med nödvändighet *måste* genomföras. Det ha vi likväl aldrig sagt, utan ha endast framkastat som *en möjlighet*, att på den ena eller andra orten någon av de påpekade utvägarna skulle kunna vara lämplig.

Nu har herr Persson i Stallerhult yrkat rent avslag på denna motion, men jag undrar verkligen, om vi, då både han och ledamöterna inom de bägge utskotten anse, att motionärernas framställning är mycket behjärtansvärd, kunna vara tillfreds med att helt enkelt avslå densamma. Det kan väl inte förnekas, att det är någonting orimligt att begära, att en ung lärarinna skall bo alldeles ensam borta i en avlägsen skogsbygd, och motionärerna ha också påvisat ett mycket ledsamt resultat härutav, nämligen det förhållandet, att det inte lär finnas någon kår av statstjänare, som inom sig rymmer så många till förståndet förvirrade som denna lärarinnekår. Man anser, att den skräck och rädsla, som ofta griper dem, då de måste bo ensamma i avlägsna bygder, kan vara en bidragande orsak härtill. Vore antalet lärarinnor icke så stort, som det nu är, skulle det helt säkert icke bli många kommuner, som på det sättet hade sina skolor förlagda långt ute i avlägsna bygder; det skulle nämligen då möta stora svårigheter för dem att få några lärarinnor att bo i desamma.

Den frågan har framkastats, varför man inte bygger skolhusen, där folk bor; man skall väl lägga skolorna, där det bor folk och icke i avlägsna bygder. Det kan likväl inträffa sådana fall, att man måste förlägga skolhusen så avlägset, att det blir ganska långt till grannarna. Det finnes nämligen kommuner, där folket bor i byalag, och det kan vara två eller tre byar, som ha samma skola. Då vill man inte lägga skolan i den ena byn, utan man vill lägga den så, att alla byarnas barn få ungefär lika långt till densamma.

Jag vill för min del inte längre upptaga kammarens tid med denna fråga, men då utskotten varit eniga om densamma, andra kammarens såväl som första kammarens, och då jag förmodar, att vi alla finna saken behjärtansvärd, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lithander: Herr talman! Jag får erkänna, att det var med verklig glädje jag för min del fann, att denna motion kommit till, ty det kan ej bestridas, att inte de missförhållanden som den avser att i någon mån om möjligt undanrödja understundom äro så upprörande, att man knappt kan ha mer än en mening om, huruvida någonting bör göras i detta avseende eller ej.

Jag för min del uppskattar tillfullo de sparsamhetshänsyn och

sparsamhetsskäl, som från en ärad representant på Västgötabanken ha framhållits, men jag vill dock hemställa till kammaren, om man inte bör söka utöva sparsamhet på andra områden, än där ett alltför starkt fasthållande vid den kan ha sådana följder som de tråkiga fall vi veta på många orter i vårt land tyvärr ha inträffat.

Man har påpekat, att svårigheten skulle ligga i, att det icke är bestämda direktiv givna; motionen föreslår vissa anordningar, utskottet andra. När emellertid utskottet endast gör det yrkandet, att det skall överlämnas till Kungl. Maj:t att bestämma lämpliga åtgärder, tror jag vi kunna tryggt följa första kammaren i dess beslut, varför jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Helger: Herr talman! Till den fråga, som här förligger, har initiativet tagits av den bekanta författarinnan Anna Maria Roos, som redan förut har i en mycket bekant bok fäst uppmärksamheten på lärarinnornas ställning på landsbygden. Jag tror, att alla lärarinnor på landsbygden stå i stor tacksamhetsskuld till henne, för att hon tagit sig an deras sak. För ett par dagar sedan har hon i en tidning, nämligen Aftonbladet, haft ett par artiklar, ur vilka jag ber att få anföra några rader, som torde ådagalägga, hur allvarlig denna fråga är på många orter. Den skildring, som hon här lämnar, förklarar hon vara till alla detaljer sann. Jag skall endast läsa upp några få rader ur denna skildring.

Den handlar om en ung lärarinna, som kom till en plats ute på landsbygden. Skolhuset beskrives på följande sätt: »Det var nästan ruckligare än hon föreställt sig. Dörrarna hängde sneda och gnisslande på sina trasiga gångjärn, flera fönsterrutor voro sönderslagna och igenstoppade med tidningspapper, skorstenen var till hälften nedrasad, och av färgen på väggarna fanns ej ett spår.» Sedan skildrar hon hur lärarinnan får veta, att i detta skolhus nyligen bött en lärarinna, som blev sinnessjuk, och en lärare, som likaledes gått ett olyckligt öde tillmötes. Dessa berättelser fick den unga lärarinnan höra, och så inträffade en natt följande, som författarinnan skildrar i mycket livliga färger. »Under de rysligaste eder, de råaste skymford, de förskräckligaste tillmälen, stormar Hinsbergarligan fram mot det gamla förfallna skolhuset. Elsa Borg hör, hur de bearbeta köksfönstret. De ämna bryta sig in. Som förlamad lyssnar hon i andlös spänning. Hon vill ropa, skrika högt på hjälp, men icke ett ljud kommer över hennes torra läppar. Klirrandet av en ruta, ett cyniskt skratt när hennes öra. Hon har stigit upp och står orörlig vid sängen, i vars gavel hon fattat ett kramaktigt tag. Det brusar för hennes öron. 'Nu komma de! Gud!' Men just som våldsverkarna äro färdiga att tränga sig in genom det sönderslagna köksfönstret, bli de skrämda av några förbipasserande bönder och avlägsna sig.» Följande morgon finner hon till sin glädje, att de icke hunnit längre än till köket. »Dörren mellan köket och sängkammaren kunde man visserligen regla, men den var så dålig, att den vid första spark kunde krossas i spillror.» Efter

Ang. åtgärder till skydd för i ensligt belägna skolhus bosatta lärarinnor.

(Forts.)

Ang. åtgärder till skydd för i ensligt belägna skolhus bosatta lärarinnor. att ett dylikt dåd hade blivit begånget en gång till, finner man en vacker dag den unga lärarinnan sinnessjuk. Hon måste föras till en vårdanstalt för sinnessjuka.

Denna skildring berör naturligtvis en av de värsta händelser, som kunde inträffa, men händelsen är nog icke alldeles enastående. Den torde åtminstone visa, att någonting måste göras i detta hänseende. Och jag finner, att den sparsamhet, som vill knussa på några kronor, när det gäller att skydda lärarinnorna för dessa faror, som kunna inträffa, men händelsen är nog icke alldeles enastående. många gånger är lika svår som själva faran, icke är på sin plats.

(Forts.) Den ärade talare, som yrkade avslag på utskottets hemställan, hade åtskilliga detaljanmärkingar att göra mot utskottets förslag, först beträffande de medel för avhjälpandet av missförhållandena, som föreslås av utskottet, och vidare mot det förslag, som framställt av motionären, nämligen att en särskild bostad skulle byggas och uthyras i samma byggnad, för att lärarinnan skulle hava något skydd.

Detta sista förslag har utskottet funnit icke vara fullt praktiskt för alla möjliga fall. Det är nämligen så, att i dessa skolhus, som äro belägna på så ensliga platser, ingen gärna vill hyra bostad. Man kunde således riskera, att bostaden finge stå öde och tom, och sålunda snarare öka än minska den enslighet, vari lärarinnan befinner sig. På somliga ställen kunde det möjligen gå för sig att inrätta en dylik bostad, men att utfärda en generell bestämmelse, som motionären föreslår i detta avseende, har utskottet icke ansett lämpligt.

Vidare har utskottet påpekat några åtgärder, som på sina håll, där det passar, skulle kunna vidtagas. En av dessa är, att ett rum i lärarinnans bostad eller dess närhet skulle hyresfritt upplåtas åt en städerska. Där denna anordning lämpar sig, skulle den säkerligen bidraga till att lärarinnan kände sig mindre ensam. Förslaget om telefon kan naturligtvis icke realiseras på alla platser. Men säkert är, att där det kan realiseras, skulle det, ehuru visserligen icke ett absolut skydd för lärarinnan, dock verka lugnande för henne. Hon kunde åtminstone i sin ensamhet få tala med någon människa, och om skolhuset är något så när ordentligt byggt, skulle våldsvärkare icke så hastigt hinna in, att icke hjälp kunde tillkallas genom telefon, om det finns folk på icke alltför långt avstånd. I detta sammanhang vill jag påpeka, att skolhusen böra byggas så, att de erbjuda något skydd. Nu är det ofta så med våra skolhus på landet, att fönster och dörrar icke erbjuda några nämnvärda svårigheter för en som vill bryta sig in. Om bostaden förlades på övre våningen, så skulle detta ickså i någon mån kunna erbjuda ett skydd.

Vad utskottet här föreslår, är alltså allenast åtgärder, som kunna vidtagas på somliga håll, och utgifterna, som saken skulle betinga, tror jag icke behöva bli så stora.

Uttrycket i klämman, att »Kungl. Maj:t måtte genom bestämmelser, som kunna befinnas lämpliga, vidtaga åtgärder», hade utskottet ursprungligen icke i sitt förslag, utan där stod endast, att

åtgärder måtte vidtagas. Men när vi fingo se utlåtandet från första kammarens utskott, hade det detta uttryck, och för att då icke göra besluten så olika, att motionen skulle få gå på den vanliga dansen från den ena kammaren till den andra, så togo vi första kammarens utskotts kläm, och jag finner icke, att det kan medföra någon fara för att Kungl. Maj:t skulle »bönhöra oss överhövan», såsom herr Persson i Stallerhult uttryckte sig. Jag tror, att Kungl. Maj:t väl avväger de åtgärder, som komma att vidtagas.

Ang. åtgärder till skydd för i ensligt belägna skolhus bosatta lärarinnor.
(Forts.)

Jag ber att på det varmaste få anbefalla denna motion till kammarens behjärtande och anhåller alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman, mina herrar! Det är möjligt, att man tycker, att min sparsamhet går väl långt, eftersom här antytts, att man skulle kunna öva sparsamhet på andra håll och vara frikostig här. Men här är det knappast fråga om, att dessa utgifter, som skulle bli en följd av att vi bifölle detta förslag, skulle falla på staten, utan det är de enskilda skoldistrikten på landet, som finge dessa utgifter, och jag tror icke, att de i något fall skulle behöva förekomma i Göteborg, där herr Lithander har sin bostad. Jag sade ju redan från början, att det är i de fattiga landskommunerna, där skatteförmågan är så svag i jämförelse med vad den är på annat håll, som de föreslagna bestämmelserna skulle komma att tillämpas.

Jag vill emellertid föra frågan över även på ett annat område. Det förefaller mig nämligen, som om man föreställde sig, att det icke skulle finnas flera än dessa lärarinnor, som bo i ensamt belägna hus. Om man läser statistiken, skall man finna, att de kunna räknas i tusental, ja i tiotusental eller mer, de som bo på detta sätt i ensamt belägna och därjämte sämre lägenheter än dessa skollärarinnor och även hava sämre skydd än de, och dessa människor få betala för sitt skydd. Så ställer det sig. Här kunna framdragas många exempel på olyckliga tilldragelser, men det är icke blott dessa ensamma kvinnor, som äro utsatta härför, utan detta kan drabba även dem, som i allmänhet hava bra skydd, och många andra, som bo ensamma, hysa samma fruktan för överfall.

Nog få väl herrarna också erkänna, att det blir bra svårt att realisera, vad som här föreslagits, och jag vill hemställa till herrarna, om det kan vara rimligt att de fattiga skoldistrikten på landet, där det finnes en eller flera småskolelärarinnor, som hava arbete under 34 ½ vecka årligen med höst 30 timmar i veckan, om det är rimligt, säger jag, att dessa fattiga skoldistrikt skola bygga bostad åt en städerska för dessa lärarinnor och skaffa dem en särskild vaktmästarinna. Tro herrarna, att detta kan gå för sig i skoldistrikt, som äro mindre skattekraftiga?

Jag inser frågans stora vikt, och jag ömmar för dessa skollärarinnor. men jag tycker, att man bör vara betänksam, innan

Ang. utgärder till skydd för i ensligt belägna skolhus bosatta lärarinnor.

man skriver och begär, att Kungl. Maj:t skall företaga de åtgärder, som man här finner lämpliga att vidtaga, kosta vad det kosta vill.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

(Forts.)

Herr Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Riksdagen har beslutat en skyddslagstiftning för arbetare gentemot de faror, som hota dem i deras yrkesutövning, och däri har riksdagen enligt min mening gjort mycket rätt. Här är nu fråga om skyddsåtgärder mot faror, som icke allenast kunna hota utan som erfarenheten gett vid handen verkligen hota personer, vilka fått sig den viktiga och mödosamma uppgiften anförtrodd att fostra vår uppväxande ungdom. Skulle då riksdagen icke vara benägen att på detta område vidtaga några skyddsåtgärder, även om dessa skulle i någon mån medföra utgifter? Jag tror verkligen, att de utgifter, som dessa skyddsåtgärder skulle komma att medföra, skulle vara synnerligen väl användbara pengar.

Den ärade talaren, som först hade ordet i denna fråga, hänvisade till, att vi hava folkskoleinspektörer, och att det därtill är fråga om att omorganisera folkskoleinspektionen. Javäl, visst är det så, men om jag frågar mig, hurudant resultatet varit av folkskoleinspektionens verksamhet på detta område under de gångna årtiondena, finner jag, att det likväl icke är bättre, än att vi hava en mängd skolhus, så belägna, att deras läge onekligen innebär en fara för de lärarinnor, som där skola vistas dag och natt. Mången gång få de tillbringa nätterna utan en stunds sömn i sina ögon efter sitt ansträngande arbete och under ångslan för, vad som möjligen kan hota, och vad som mången gång verkligen hotar dem.

Den ärade talaren fäste sig också mycket vid de förslag, som utskottet här pekat på, för att i någon mån komma dessa ensamt boende lärarinnor till hjälp. Men talaren förbisåg helt och hållet, att detta icke är det väsentliga, som utskottet pekat på. Det väsentliga, som utskottet påpekat ifråga om åtgärder, som borde vidtagas, står på sidan 2 av betänkandet, och där hänvisas just till folkskoleinspektionens uppgift men icke allenast till denna, utan det hänvisas också till vad skolråden borde hava för skyldigheter o. s. v. Herrarna kunna närmare taga del av detta, som står på sidan 2 och som är det väsentliga i utskottets motivering.

Jag ber därjämte att få erinra om, att det väl ändå vore en sak av stor betydelse, om man kunde för framtiden förekomma, att skolhusen uppfördes på det sätt, varpå vi nu hört åtskilliga exempel. Det är väl icke sannolikt, att det skulle föra med sig några större utgifter, om man sökte förebygga, att skolhusen uppföras på detta sätt.

Den fara, som den ärade talaren pekat på, att genom ett bifall till utskottets hemställan kommunernas utgifter skulle ökas så oerhört, föreligger icke, efter vad jag kan se. Kungl. Maj:t kan nog härvidlag icke i någon avsevärd mån föregripa kommunernas självbeskattningsrätt. Den rätten ha nog kommunerna oträngd i behåll.

Jag ber således att få hemställa om bifall till utskottets förslag. Det är en humanitär fråga, det här gäller, och då skulle det förvåna mig, om andra kammaren icke skulle visa sig så human i detta stycke, som första kammaren visat sig vara. Jag anhåller därför om bifall till utskottets hemställan.

Ang. åtgärder till skydd för i enligt belägna skolor bosatta lärarinnor.

(Forts.)

Herr Helger: Det livliga intresse, som herr Persson i Stallerhult förklarar sig hysa för de fattiga skoldistriktet, skall jag be att få teckna mig till minnes, till dess den motion föreligger — om den kommer fram på riksdagens bord efter valen — vilken avser, att staten måtte göra något för att lätta de bördor, som just dessa fattiga skoldistriktet hava för folkskoleväsendet. Jag hoppas livligt på herr Perssons varma och kraftiga understöd åt detta förslag.

Det har nämnts, att andra medborgare, som bo enskilt, själva få betala sitt skydd. Jag får säga, att det verkar nästan cyniskt, när man begär, att en ensamt boende lärarinna med 500 kronors årlig lön skall själv betala det skydd, som hon dock måste hava rätt att fordra av samhället.

Herr Carlsson i Herrljunga: Jag skall be att få tillkännagiva, att jag delar herr Perssons i Stallerhult uppfattning i denna sak, och det icke blott ur ekonomisk synpunkt, utan det är även en annan sak, som jag finner vara en svaghet i utskottets kläm, och det är, att utskottet önskar lägga hela avgörandet i Kungl. Maj:ts hand. Det är väl ändå att giva Kungl. Maj:t alltför stort förtroende. Vi borde väl ändå begära att få se de bestämmelser, som Kungl. Maj:t med anledning av en dylik skrivelse ämnar utfärda för vederbörande skoldistrikt. Det brukar väl ändå vara vanligt, att när man skriver till Kungl. Maj:t om utredning och bestämmelser i ena eller andra riktningen, man också begär, att Kungl. Maj:t för riksdagen framlägger det förslag, vartill utredningen kunnat föranleda. Det bryr man sig icke om här, utan man förbigår detta och anhåller utan vidare, att Kungl. Maj:t skall meddela de närmare bestämmelserna. Men detta kan vara förenat med ganska stora faror, och jag anser mig därför hava full anledning att liksom herr Persson i Stallerhult yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Vahlquist: Jag skall i korthet yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag tager för givet, att Kungl. Maj:t kommer att taga nödig hänsyn till den diskussion, som här förts. Det föreligger därför icke någon fara för, att icke Kungl. Maj:t skall kunna ordna saken på ett lämpligt sätt. Jag finner ett särskilt stöd för denna min åsikt däri, att första kammaren har vågat sig på att godkänna ett liknande skrivelseförslag.

Som sagt, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olofsson i Ävik: Herr talman! Herrarna behöva knappast mumla. Jag vet mycket väl, hur saken ligger. Det är

*Ang. åtgärder
till skydd
för i ensligt
belägna skol-
hus bosatta
lärarinmor.*

(Forts.)

ofta så, att om man kan anslå känsloträngar inom kammaren, kan man vinna kammarens gehör. Men så är icke alltid fallet. Jag tror, att man bör se på denna fråga, liksom på de flesta frågor om lagar och författningar, som vi här ha att behandla, med litet mera kallt huvud, och icke taga intryck av några berättelser utifrån landet.

Jag för min del anser, att här föreligger en synnerligen behjärtansvärd sak. Men det finns andra saker, som också äro behjärtansvärda. Man bör även hava någon medkänsla med de större och glesare befolkade socknarna ute i landet. De hava i allmänhet synnerligen dryga utgifter för sitt skolväsen, och det är uteslutande dessa socknar, det här gäller. Här skulle de få sig ett ytterligare plus i utgifterna. Är det så, att herrarna anse lämpligt, att vi få en bestämmelse från Kungl. Maj:t angående sådant skydd, som här avses, tycker jag, att det vore konsekvent, att kostnaderna för ett sådant skydd skulle utgå av statsmedel, ty annars skola dessa socknar påläggas ytterligare bördor i detta avseende.

Jag är själv från en sådan socken. Vi hava oerhörda utgifter för skolväsendet, men vi försöka dock ordna detta på bästa sätt. Det göres numera så, att man tillser, att skolhusen förläggas i närheten av andra bostäder, och även på annat sätt sökar man få det ordnat så, att största möjliga trygghet för lärarinnorna skall vinnas. Vidare är det ju så, att en lärarinna kan taga till sig sin mor, syster eller någon annan släkting, och för övrigt äro lärarinnorna ju icke absolut tvungna att söka dessa platser, utan att hava vissa förutsättningar att kunna ordna det för sig.

Jag är villig erkänna det behjärtansvärda i saken, men man måste taga också hänsyn till dessa fattiga församlingar. Hur herr Lithander från Göteborg kan uppträda och påstå, att det är starka skäl för, att man skall företaga en sådan reform utan vidare, har jag litet svårt att fatta. Jag misstänker, att herr Lithander icke känner de svårigheter, som man har uti dessa socknar, och hur oerhört dyrt skolväsendet där blir.

För övrigt vet jag knappast, var man skall sätta gränsen i detta avseende. Vi hava skolhus även i den församling, jag tillhör, där lärare och lärarinna bo i samma hus. Ett sådant skulle icke behöva extra skydd. Men nu inträffar det icke sällan, att lärarinnan har skolarbete, under det att läraren icke har det, och är det då en ung, ogift lärare, reser han kanske till sitt hem under ferierna, och lärarinnan blir då ensam. Det uppstår en mängd svårigheter vid en sådan reglering, och om vi skola få bestämmelser från Kungl. Maj:t, blir det rent av olidligt för en hel del glest befolkade socknar. Jag vet, att inspektionen tillser, att man gör vad man kan i detta avseende, och jag är övertygad om, att skolråden också göra, vad de kunna. Man kan ordna saken rätt så billigt, när församlingen får avgöra själv, men skall det komma likartade bestämmelser från Kungl. Maj:t för hela landet, tror jag, att det blir mycket dyrbart och besvärligt.

På nu anförda grunder ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Rosenquist*.

Ang. åtgärder till skydd för i ensligt belägna skolhus bosatta lärarinnor.

(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till kammarens första tillfälliga utskotts hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som den inom kammaren i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande, nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 94 ja mot 60 nej.

Vid denna utgång hade kammaren således bifallit sitt första tillfälliga utskotts hemställan; och enär kammaren därigenom fattat enahanda beslut som det, vilket blivit kammaren genom ovanberörda protokollsutdrag delgivet, fann kammaren den skedda delgivningen icke föranleda särskild åtgärd av kammaren.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckta motioner angående åvägabringande av sådan ändring i förordningen om kommunalstyrelse på landet, att bestämmelsen om kommunalstämmoprotokolls uppläsande i kyrka borttages, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Konstitutionsutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om tillägg till 37 § förordningen om landsting, föredrogs här efter; och yttrade därvid motionären

Ang. tillägg till 37 § förordningen om landsting.

Herr *Lindley*: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att, innan kammaren går att avgöra denna fråga, få göra ett par erinringar i anledning av densamma. Orsaken till motionens tillkomst är ju angiven i densamma. Den framlades med anledning av en episod, som utspelades i Gävleborgs läns landsting föregående år, varvid

Ang. tillägg
till 37 § för-
ordningen om
landsting.
(Forts.)

efter min och andra landstingsledamöters mening ordföranden gick, så att säga vid sidan av författningen. Han vägrade helt enkelt remiss på ett ärende av den anledningen, att det syntes honom ligga utom tingets befogenhet. Jag har i min motion angivit just detta, att tvistigheter lätt kunna uppstå, huruvida ett nytt ärende kan anses falla inom landstingets kompetensområde eller ej, och jag har, sedan jag kom hit till riksdagen, vid samtal med ordförande i andra landsting funnit, att det råder åtskilligt olika praxis här och var i landstingen, alldenstund landstingsförordningen icke angiver på något sätt, hur man skall förfara i fall sådana som dessa. Jag har också trott mig kunna finna, att genom ett tillägg till § 37, som vid detta tillfälle åberopades, men skulle kunna få fastslaget i lagen vad som skall vara rätt eller ej härvidlag.

Jag medger emellertid gärna, att jag vid motionens avfattande inte tänkt mig möjligheten av att riksdagen skulle besluta att i förordningen införa en sådan bestämmelse. Jag var fastmer av den uppfattningen, att man genom att bringa frågan på tal inför riksdagen, skulle från riksdagen kunna få ett uttalande, som skulle för framtiden kunna vara vägledande beträffande vad som är rätt eller ej i detta fall. Jag är därför — jag medger det — synnerligen belåten med det rätt så smärtfria avlivande av motionen, som konstitutionsutskottet företagit, och jag kan säga, att jag är fullt nöjd med det resultat, vartill utskottet kommit.

Av utskottsbetänkandet framgår ju, att utskottet, vars ledamöter tyckas dela min uppfattning och vilka säkerligen bättre känna till finesserna i fråga om att utläsa andemeningen i författningen än jag och många med mig, bland annat genom att draga fram ett prejudikat från 1871, redan sju år före min födelse, lyckats påvisa, att det är landstingets sak att i tvistiga fall avgöra denna sak, i det landstinget själv kan anhålla om proposition på en sådan frågas remiss eller ej till vederbörande utskott. Man säger bland annat i motiveringen, sedan man åberopat detta prejudikat, sålunda:

»Det anförda torde vara nog att ådagalägga, att landstinget redan äger den befogenhet, som motionären genom sitt förslag vill säkerställa för detsamma. Vid sådant förhållande skulle ett stadgande i motionens syfte endast innebära ett lagfästande av en redan tillämpad princip.»

Det är detta uttalande, som efter min mening stärker mig i min uppfattning och tro, men då utskottet sedan kommer till följande sats:

»En sådan lagstiftningsåtgärd skulle visserligen kunna vara lämplig och behövlig, därest bristen på uttryckligt stadgande i ämnet visat sig föranleda ett inkräktande från ordförandens sida på tingets befogenheter. Något exempel härför har emellertid ej påvisats av motionären och har ej heller från annat håll kommit till utskottets kännedom», vill jag gentemot den satsen i utskottets motivering framhålla, att de exempel jag i motionen framdragit ändå tala — så knapphändiga de än äro — ett tämligen tydligt språk. Dessa två paragrafer, som av mig blivit åberopade, äro emellertid rätt så summariskt avfattade, och jag kan också tillägga, att den paragraf, som hand-

lar om det fall, då ordföranden vägrade remiss, vart först efter vid föredragningen företagen justering så pass klar, att det därav framgick, att *ordföranden vägrat remiss* på detta ärende och att det yrkandet faktiskt framställdes från landstingsledamöters sida på att tinget skulle remittera detta ärende till vederbörande utskott.

Ang. tillägg till 37 § förordningen om landsting.
(Forts.)

Emellertid skall jag inte orda mer därom. Jag känner mig, som sagt, inte alls illa till mods av att utskottet avslagit min motion. Jag tror fastmer, att det avgivna utlåtandet skall bli ett rätt gott stöd för alla dem, som här i landet, på landsting, på kyrkostämmor och kommunalstämmor och inom stadsfullmäktige ha att utkämpa en eller annan dust med mer eller mindre motsträviga ordförande.

Jag ber, herr talman, att få tacka för ordet och gör intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Vidare förekom till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om rätt för församling att utse ordförande i skolrådet.

Ang. rätt för församling att utse ordförande i skolrådet.

I anslutning till vad herrar *Hallén, Kristensson* och *von Sneidern* föreslagit uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 61, hemställde konstitutionsutskottet, till vars behandling nämnda motion hänvisats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, under vilka förhållanden och förutsättningar församling kunde erhålla rätt att själv å kyrkostämma utse ordförande i skolrådet, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Vid utlåtandet funnos emellertid fogade reservationer av

herrar *Bellinder* och *von Mentzer*; samt herr *Clason*.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Mörtsell*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Motionärerna och likaså utskottet ha visat en viss försiktighet beträffande den reform, som här är fråga om, nämligen i det avseendet att de bibehållit pastors självskriften såsom ledamot av skolrådet. Och denna försiktighet har motiverats därmed, att de anse pastor behövas som självskreven ledamot av skolrådet för kristenomsundervisningens skull och för den bildning, som skolan har att meddela. Så långt håller jag med utskottet. Men så finnes det någonting annat att tänka på i denna fråga och det är att jag icke tror att behovet av denna reform är så starkt. Så vitt jag känner prästerskapet, har jag icke däribland mött någon synnerlig angelägenhet att bliva kvitt ordförandeskapet i skolrådet. Jag anser också, att prästerska-

Ang. rätt för
församling att
utse ordföran-
de i skolrådet.

(Forts.)

pet nog har gott av att låta höra av sig. De kunna ju alltid petitionera eller på annat lämpligt sätt låta höra av sig, om de vilja bliva kvitt ordförandeskapet i skolrådet. Icke heller anser jag, att de illa skött denna uppgift; tvärt om hava de i stort sett fått gott vitsord för det sätt, varpå de handhaft detta uppdrag. Icke heller anser jag, att det skulle gagna skolan i något hänseende, om pastor upphörde att vara skolrådsordförande.

Men det är en annan sak, som är den för mig allra viktigaste; och den har alldeles förtegets både i motionen och i utskottsbe-
tänkandet; det är kostnadsfrågan. Det är alldeles självklart, att om pastors självskrivnenhet såsom ordförande i skolrådet bortta-
ges, blir han sedan likställd med alla andra inom kommunen och har rättighet att säga nej, om han blir uppmanad att åtaga sig uppdraget. Och alldeles säkert är, att det blir en utgift för kommunen. Det är alldeles visst, att den, som då väljes, måste få ersättning för sitt uppdrag, vare sig nu pastor eller någon annan väljes. Och jag är viss därom, att prästerna nog vilja ha pengar, när de kunna komma åt dem. Så vilja vi ju för övrigt litet var. Därtill är det alldeles självklart, att det fordras en kvalificerad person att sköta detta uppdrag. Det kan lätt hända, att det finns församlingar, där icke någon annan än pastorn kan väljas till detta, och följaktligen har han så mycket bättre tillfälle att begära så mycket mera för tjänsten ifråga. Men det duger icke att antaga en lag och säga, att, därest pastor väljes, skall han icke få någon ersättning för det. Då vill jag säga att det skulle få karaktären av straffarbete, men hittills har det varit ett förtroendeuppdrag, som han innehafvt på grund av sin självskrivnenhet som skolrådsordförande.

Ja, mina herrar, jag tänker, att när vi nu snart skola fara till våra respektive församlingar — och alla veta vi, att de flesta församlingar på landsbygden digna under tunga kommunalutskylder — skulle vi vara mycket ovälkomna, om vi buro hem den tidningen, att sista dagarna beslöto vi i riksdagen, att ni skulle få utskylder för en ny tjänstepost inom kommunen hädanefter, skolrådsordförandeposten. Denna sak blir en utgiftsfråga, synes det mig, så att när vi nu gå till avgörandet, kan jag icke gå med på den. Om vi tänka på de olika partierna, åtminstone då det är fråga om att tala vackra ord, vilja nog alla gärna ha den titeln, att vi äro sparsamhetsvänner. Här är det tillfälle att visa det i handling genom att avslå denna motion.

Herr talman jag ber att få yrka avslag på såväl utskottets hemställan som motionen.

Vidare yttrade:

Herr Branting: Herr talman! Jag hoppas, att det är överflödigt att gentemot den senaste talaren försvara utskottsutlåtandet, mot vilket ifrån denna kammares medlemmar i konstitutionsutskottet ingen reservation är avgiven. Var och en som tagit del av det

samma finner, att det rör sig endast om det gamla, ända se'n representationsreformens tid ständigt återkommande yrkandet på att det skall beredas möjlighet för att pastor icke skall behöva vara ordförande i skolrådet, då han icke passar därtill. Detta yrkande har här äntligen i år framkommit i en sådan form, att det har kunnat genom sin mjuka läggning vinna tillmötesgående även från konservativt håll. Det skulle väl då vara synnerligen underbart, om andra kamraren nu skulle avvisa detsamma, i all synnerhet på sådana argument, som anfördes av talaren från översta Norrland. Jag vet inte, om prästeskapet har anledning att vara honom tacksamt för den karakteristik, som han gav, nämligen att det skulle bli som ett slags straffarbete, ifall prästen skulle fortsätta på en del håll att bekläda ordförandeskapet i skolrådet. Jag tror inte heller, att den synnerligen genomskinliga advokatyren om de enorma bördor, som skulle läggas på kommunerna i dessa undantagsfall, kan dra synnerligen många över på hans sida.

Jag ber, herr talman, att få inskränka mig till dessa anmärkningar och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr H e l l b e r g i Ljungskile: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke underlåta att säga några ord i denna sak. Innebörden av föreliggande motion röjer föga av tacksamhet mot kyrkan för hennes arbete för skolan. Man kan icke tveka att beteckna denna motion såsom ett led i arbetet på skolans skiljande ifrån kyrkan. Några synpunkter, som torde vara belysande vid bedömandet av denna fråga, skall jag be få att anföra. Skolan är uppvuxen under kyrkans vård såsom ett barn under sin moders. Vad prästerna beträffar, kan man i denna dag i det stora hela icke säga annat än att de kraftigt befördrat skolans bästa. Den auktoritet, prästen har såsom ordförande i skolrådet, giver honom större möjlighet att driva fram anslag till skolan, större möjlighet att hålla befolkningen till att sända sina barn till skolan, större möjlighet till att befordra heltidsläsningen på de orter, där den utan allt för stora olägenheter kan förekomma, och vidare större möjlighet att utöva uppsikt över lärarpersonalen och beivra försummelse från deras sida. Om självskrivningen för präst såsom ordförande i skolrådet upphörde, bleve det i många fall, kanske de flesta, på landsbygden så, att skolläraren bleve ordförande i skolrådet. Han bleve då satt att hålla uppsikt över sig själv, att eventuellt beivra egna försummelse. Det vore väl ändå att ställa saken på huvudet, ja, rent av upp och ned. Finns det väl någon annan institution, där man går så tillväga?

Och till sist, såsom icke minst viktigt, bör det påpekas, att om självskrivningen för pastor i detta hänseende upphörde, är det mycket antagligt, att en hel del präster komme att undandraga sig besväret med skolarbetet och detta kanske även just på sådana håll, där lantbefolkningen önskar, att de skulle åtaga sig detsamma. Det bleve då mycket svårt mångenstädes att skaffa lämpliga målsmän för skolans arbete.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka avslag på motionen.

Ang. rätt för församling att utse ordförande i skolrådet.
(Forts.)

Ang. rätt för församling att utse ordförande i skolrådet.

(Forts.)

Her Jansson i Djursåtra: Herr talman! Den siste ärade talaren fann i detta utskottsutlåtande ett uttalande, som skulle liksom innebära en viss ovilja mot kyrkans prästerskap, men det kan jag försäkra såsom medlem av konstitutionsutskottet, att utskottet inte haft en sådan uppfattning. Inom utskottet har tvärtom ganska enhälligt uttalats det erkännandet, att prästerskapet i vårt land i allmänhet utfört ett mycket gott arbete för skolans bästa. Men även med erkännande, att så är förhållandet, kan man väl ändå hysa den uppfattningen, att skolan inte är till bara för prästernas skull. Och där prästen sköter sitt uppdrag som skolrådsordförande bra, lär det väl högst sällan inträffa, att församlingen vill ha en annan ordförande än prästen. Men i sådana fall där prästen utav ålderdom eller sjuklighet inte kan sköta uppdraget på ett tillfredsställande sätt, måste man väl laga så, att församlingen och skolrådet kunna få tillfälle att se sig om efter en passande person för det viktiga uppdraget att vara ordförande i skolrådet. Jag tycker, att det bör även i detta fall inte vara så synnerligen svårt att skilja på sak och person och att man alltså bör inblanda sådana synpunkter i denna fråga, som inte alls ha med saken att skaffa.

Här har för övrigt konstitutionsutskottet i sin kläm använt så mjuka och försiktiga ord, att jag för min del tycker, att vem som helst, som vill se saken opartiskt och icke lägger in i detta förslag något annat, än som egentligen finnes där, skall finna detta förslag tillfredsställande, nämligen att riksdagen i anledning av den väckta motionen »måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, under vilka förhållanden och förutsättningar församling må erhålla rätt att själv å kyrkostämman utse ordförande i skolrådet, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan giva anledning».

Nu har här icke framställts någon anmärkning mot utskottets kläm, utan det har blott framställts anmärkningar mot själva saken. För min del kan jag icke finna, att de anmärkningar, som äro gjorda mot själva saken, äro av sådan beskaffenhet, att de böra utgöra någon anledning till avslag på denna framställning. Det har visserligen sagts, att det för församlingarna kan bli svårt att få någon annan än prästen, att sköta ordförandeplatsen, men nu har väl ändå folkundervisningen verkat under så pass lång tid i vårt land, att den allmänna folkbildningen inom orterna, har åstadkommit så stor upplysning, erfarenhet och intresse för folkskolan, att det kan finnas flera än prästen, som i särskilda fall kan sköta ordförandebefattningen. Jag erinrar om igen, vad jag sade i början, att där prästen sköter befattningen väl, är det nog ytterst osannolikt att församlingen vill ha en annan ordförande, men när behovet kräver en ändring på ordförandeposten, så bör församlingen ha rättighet att söka efter någon annan — oftast torde valet då falla på annan prästman —

som kan sköta uppdraget bättre, det är detta och ingenting annat, som detta förslag innebär.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. rätt för församling att utse ordförande i skolrådet.

(Forts.)

Häruti instämde herr *Olofsson* i Ävik.

Herr *Sjöberg*: Herr talman, mina herrar! Jag vill nämna, att jag varit närvarande inom utskottet då denna motion där behandlades, och mig föreföll det, som om de skäl, som där förebraktes, fullväl tala för det förslag, som utskottet kommit till. Jag har själv i åtskilliga år varit skolrådsmedlem, och jag får säga, att i min hemstad ha vi icke annat än enbart gott att säga om ordföranden i skolrådet. Vi äro där såväl skollärarkåren som skolrådet eniga om att prästen varit den bäste, som man kunnat ha till detta uppdrag, därför att han varit mycket mån om skolväsendet. Men förhållandet är icke överallt på samma sätt. En av utskottets ledamöter, förresten en av de konservativa ledamöterna, fick, tror jag, sin åsikt i denna sak betydligt ändrad, då han dagen före, vill jag minnas, det sammanträde, där utskottet slutbehandlade denna fråga, i en tidning, jag tror det var »Nya Dagligt Allehanda», fick läsa en insänd uppsats, undertecknad av »Gammal prästman», däri denne hemställer, huruvida lagstiftarna icke skulle kunna vidtaga några åtgärder för att befria gamla utslitna prästmän från det stora besvär och det oerhörda arbete, som påvilar dem på grund av ordförandeskapet i skolrådet. Man har inom utskottet resonerat om denna sak, och man har där företett en statistik över prästbristen, som tydligt utvisar, att den samma är i tilltagande, och huru svårt det är, att när det är vakanser ute i församlingarna, kunna få präster dit och hurusom en präst kan ha att sköta icke blott sin egen syssla utan även andra prästmäns sysslor, då han nämligen måste vikariera där det icke finns präster att tillgå. När man får en från högskolan nyss utgången präst, som kanske tjänstgör för första gången, är det ju till stor olägenhet, att denne man, som kanske icke är hemma i skolärenden, ovillkorligen skall vara den, som skall sitta som ordförande i skolrådet. Vidare har det framhållits, att det finns en del församlingar, där prästerna äro så gamla och utslitna, att de knappast kunna hålla reda på vad de böra göra i egenskap av skolrådsordförande, och man har ansett, att då sådana skäl föreligga, att då dels prästmännen själva ingenting högre önska än att få slippa detta ordförandeskap och dels församlingarna också inse att ordförandeskapet under slika förhållanden icke ligger i rätta händer, det borde finnas möjlighet för församlingarna att välja en anan än prästen till ordförande. Dessutom har man, såsom utskottet i sin motivering framhållit, redan frångått principen om prästens självskrivnenhet i fråga om ordförandeskapet i kommunala korporationer, som ha med folkskoleväsendet att göra, såsom t. ex. fallet är med folkskolestyrelserna. Då prästen för övrigt skulle vara självskriven ledamot av skolrådet, behöver man väl icke befara, att han ej skall kunna göra sig gällande,

Ang. rätt för församling att utse ordförande i skolrådet.

(Forts.)

och om församlingarna anse, att prästen är den mest duglige och kompetente till nu ifrågavarande befattning, komma nog också församlingarna att välja honom därtill. Men där så är förhållandet, att prästen icke är den mest skickade och den mest lämplige i detta fall, där bör nyssnämnda möjlighet stå församlingen öppen. Jag anser för min del, att utskottet har i sin kläm uttalat något, som är fullt berättigat, och jag kan därför icke annat än på det livligaste önska, att utskottets hemställan bifalles, synnerligast som det knappast är någon reservation mot det slut, vartill utskottet kommit.

Herr talman! Jag ber således att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan, som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes av herr Mörtzell, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 112 ja mot 30 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Ang. tillägg till 67 § förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Härefter förelåg till avgörande konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om tillägg till 67 § förordningen om kommunalstyrelse på landet.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 60, hade herr Nilsson i Kristianstad föreslagit, att riksdagen ville besluta sådant tillägg till § 67 av förordningen om kommunalstyrelse på landet, att, då å stämma minst en tredjedel av de närvarande per huvud räknat förenade sig om yrkande på två eller flera uppboresstämmor för kommunalskattens erläggande, dylikt yrkande skulle anses bifallet.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnade herr talman på begäran ordet till

Ang. tillägg till 67 § förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Herr Nilsson i Kristianstad, som anförde: Herr talman, mina herrar! Mot det enhälliga avstyrkande, som konstitutionsutskottet givit denna min motion, har jag för min del icke tänkt framställa något yrkande på bifall. Jag anser dock, att frågan är av den betydelse icke blott i ett, utan i tvenne avseenden, att, då den nu i alla fall är före, några ord böra i protokollet inflyta, som kanske kunna i sin mån påverka dem, som ha den kommunala majoriteten ute på landsbygden, att ställa sig välvilligare till det här spörsmålet.

Som bekant torde vara, är det nog så, att på många platser svårigheter yppa sig i fråga om kommunalskatteuppbörden, i synnerhet då den skall erläggas på en gång, exempelvis då en arbetare med bestämd veckoinkomst skall erlægga kommunalskatten före februari månads utgång med 50 kronor och kanske mera. Särskilt gäller detta i fråga om en industriarbetare, som bor i en socken i närheten av en stad, såsom fallet är med det exempel, som jag i motionen påvisat. När han skall betala en sådan summa i februari månad, då i allmänhet arbetstillfällena äro små och arbetsdagen är kort, så kännes det särskilt betungande. Därtill kommer ju, att denna fråga angående skatteuppbörden spelar en avsevärd roll, då det gäller rösträtten, särskilt i fråga om landstingsmannaval; dessa skola äga rum i senare hälften av mars. Före februari månads utgång skall kommunalskatten vara betald, när den betalas i en termin, och som man vet bruka då omedelbart efter uppbördsterminens utgång göras avprickningar i röstlängden, och det är många, som då mista sin röst vid kommunalstämman i mars, trots det, att de sedermera betala skatten, och vilka gärna skulle betala tredjedelen eller hälften i februari, men omöjliga kunna stå ut med att då betala hela beloppet på en gång.

Den välvilliga motivering, som utskottet i alla fall här presterat, vittnar om, att om flera exempel framdragas, utsikter kunna finnas för att få denna lilla detaljändring genomförd i kommunalförordningen för landsbygden. Med hänsyn härtill vill jag icke nu framställa något yrkande, utan blott uttala den förhoppning, att med denna motivering ett kommande år, då enligt mitt förmenande tillräckligt med exempel skola kunna uppvisas här i landet, någon här i riksdagen, vem det nu må bli, skall komma att föra denna fråga på tal och att den då måtte vinna riksdagens beaktande.

Herr talman, jag ber att få inkränka mig till vad jag nu sagt, och jag har som nämnt intet särskilt yrkande.

Härpå yttrade:

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Det är nog riktigt, som motionären här säger, att utskottets motivering är välvillig, och det är att hoppas, att motionären en annan gång återkommer med detta sitt förslag. Det är emellertid en sak, som jag här vill beröra och som jag misstänker, att motio-

Ang. tillägg
till 67 § för-
ordningen om
kommunalsty-
relse på
landet.
(Forts.)

nären icke kommit att tänka på, och det är, att om man skulle få lagen ändrad på sätt, motionären har föreslagit, så att det skulle fordras, att det skulle vara minst en tredjedel av de vid stämman närvarande per huvudtal, som förenade sig om yrkandet på flera uppboordsstämmor, skulle det kunna hända, att ett sådant beslut icke bleve fattat. Man kan t. ex. antaga, att det icke vore en tredjedel av de närvarande, som ville gå med på ett förslag om att ha flera uppboordsstämmor, men att det däremot bland de närvarande vore majoritet därför enligt den gällande kommunala röstskalan. Jag tror, att man bör tänka även på den saken och om man icke borde ordna så, att det kunde bliva flera uppboordsstämmor, även om icke en tredjedel av de närvarande önskade det men det övertvägande röstetalet vore för saken. Det är blott denna synpunkt, jag velat framhålla till motionärens och deras begrundande, som en annan gång tilläventyrs ämna komma fram med detta förslag, så att man icke reser något hinder i vägen, när man önskar få till stånd en reform framåt i den riktning, motionären uttalat sig för.

Herr Branting: Herr talman! Då motionären icke gjort något yrkande, kan det ju vara överflödigt att här yttra sig, men jag skall dock be att få för min del på det bestämdaste understryka de välvilliga uttalanden, som äro gjorda av utskottet beträffande grundtanken i motionen, nämligen att utskottet till fullo delar motionärens uppfattning, att uppboörden så långt ske kan bör förrättas på det sätt, som är för de skattebetalande minst betungande. Det är endast den omständigheten, att det blott anförts enstaka fall, som gjort att utskottet för sin del icke ansett sig kunna nu närmare gå in på denna fråga och taga den under närmare omprövning; men skulle det visa sig, att sådana fall, som de motionären här syftar på, förekomma något här och var i landet, är det helt visst, att här föreligger ett missförhållande, som bör avhjälpas, ett av de missförhållanden, då en *besittande* minoritet i kommunen har i sin hand att bestämma, denna gång att hindra flertalet att inrätta skatteuppboörden på ett rimligt sätt. Beträffande denna sista delen av saken, vill jag också gentemot herr vice talmannens anförande erinra, att det är väl i allmänhet just de minst besittande, de som äro mest beroende av sin direkta arbetsförtjänst, som behöva en dylik uppdelning på flere terminer, och man får väl således antaga, att det är dessas synpunkter, som äro i fara att tillbakaträngas av andras synpunkter, för vilka skattebetalningen icke är på samma sätt betungande.

Jag tror således, att saken förtjänar allt beaktande, men att man för tillfället bör nöja sig med ett välvilligt uttalande och avvakta, huruvida det skall visa sig, att sådana missförhållanden verkligen föreligga, som här sagts. Då bör man icke tveka att övervinna de svårigheter, som utan tvivel komma att resa sig mot att lagstadga ett visst antal uppboordsstämmor.

Herr vice talmannen D. P e r s s o n: Jag vill blott säga herr Branting, att jag icke talade emot motionärens förslag utan tvärtom. Jag ville blott påvisa en lucka, som, så vitt jag kan se, förefinnes i motionärens förslag, varigenom svårigheter skulle kunna komma att yppa sig. Det är alldeles riktigt, att det i vanliga fall är de mindre bemedlade, som önska få uppburden fördelad i flera omgångar, men om ett sådant fall, som jag presumerade, skulle kunna inträffa, vore det bra hårt, om de, som sutte inne med röstmajoriteten icke skulle, därför att antalet icke vore tillräckligt stort, kunna få sin vilja igenom, om de önskade få flera uppbordestämmor. Det kan nog hända, att även de, som representera ett något högre röstetal, någon gång skulle kunna önska att få en sådan reform till stånd, och det kan hända, att de mindre bemedlade icke infunnit sig vid stämman. Då är det väl riktigt, synes det mig, att man även kan använda den röstgrund, som finnes. Detta innebär icke en inskränkning, utan en utsträckning av det förslag, som motionären här har framställt.

Ang. tillägg till 67 § för ordningen om kommunalsty- på landet.

(Forts.)

Jag har emellertid för närvarande icke något annat yrkande att göra, än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckta motioner om dels ändring i lagen om förbud mot handels idkande under vissa tider av dygnet, dels ock meddelande av lagbestämmelser i syfte att på lämpligt sätt begränsa den tid å sö- och helgdagar, under vilken matvaru-, frukt- och blomsterbutiker må hållas öppna; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 10.

Till behandling upptogs slutligen lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagändring, åsyftande rätt för annan än präst i svenska statskyrkan att förrätta jordfästning.

Ang. rätt att förrätta jordfästning.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 192, hade herr *Byström* hemställt, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan lagändring, att även annan person än präst i statskyrkan och den, som enligt Kungl. Maj:ts förordning angående främmande trosbekännare den 31 oktober 1873 vore jämställad med statskyrkopräst, kunde berättigas att förrätta begravnin

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes

Aug, rätt att
förrätta jord-
fästning.
(Forts.)

Kungl. Maj:t låta utreda, under vilka villkor annan person än präst inom svenska kyrkan skulle kunna tillåtas att inom svenska kyrkan förrätta jordfästning.

Reservation hade dock avgivits av herrar *af Ekenstam, Trana, Johanson* i Valared, greve *Spens* och *Pettersson* i Bjälbo, vilka inom utskottet yrkat, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes. Därefter yttrade:

Herr *Holmdahl*: De skäl, som av motionären anförts för bifall till nu föreliggande motion, ha icke kunnat övertyga mig om nödvändigheten eller lämpligheten av den av motionären ifrågasatta lagändringen. Jag anser mig emellertid icke nu böra till bemötande upptaga dessa skäl, då denna fråga så nyligen som år 1912 varit föremål för riksdagens behandling och då i denna kammare föranledde en långvarig och uttömmande diskussion, som kammarens ledamöter helt visst ännu torde ha i minnet. Då det väl knappast är troligt, att några nya synpunkter skulle kunna framgå av en förnyad diskussion i själva sakfrågan, skall jag inskränka mig till att hänvisa till de formella skäl, som reservanterna anført för sitt avslagsyrkande.

I skrivelse den 9 mars 1909 har riksdagen hos Kungl. Maj:t gjort framställning om utredning angående lagbestämmelser rörande vidgad rätt för utträde ur svenska statskyrkan. Vid genomläsandet av de motioner, som föranledde denna riksdagens framställning, har jag icke kunnat finna annat, än att den kommande utredningen i detta ämne bör omfatta jämväl det spörsmål, som här är i fråga. Vid sådant förhållande kan det väl knappast anses lämpligt, att riksdagen nu skulle giva ett visst direktiv med avseende å denna speciella fråga och sålunda i viss mån föregripa den begärda utredningen.

På grund av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Pettersson* i Bjälbo och *Johansson* i Västenhaga.

Herr *Pettersson* i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Ingen lär kunna förneka, att utvecklingen av förhållandena mellan den enskilde och statskyrkan hos oss under de sista årtiondena gått i den riktningen, att man lättat på statskyrkotvånget. Man har sålunda avskaffat doptvånget, nattvardstvånget och vigseltvånget. Jag tror det är svårt att påvisa, att dessa förändringar hava medfört några större vådor vare sig för religionen eller sedligheten. Jag tror icke ens, att man kan säga, att de skadat statskyrkan. Det är tvärtom sannolikt, att om de, som stå inom statskyrkan, få sin behöriga rörelsefrihet erkänd, desto bättre är det för statskyrkan själv.

Emellertid finnes det kvar en del hinder för denna behöriga rörelsefrihet, och ett sådant hinder är det, som motionären visat på. Det är knappt troligt, att ett tillmötesgående av motionärens önskingar skall skada statskyrkan eller samhället i ett eller annat avseende. Jag tror därför, att utskottet har fullgoda skäl att tillstyrka en skrivelse i motionens syfte. Utskottet har vid formulerandet av klämman valt den formulering, som andra kammaren år 1912 anslöt sig till på förslag av dåvarande lagutskott. Nu säga reservanterna visserligen, att det är olämpligt och onödigt att skriva, eftersom riksdagen 1909 avlätit en annan skrivelse med begäran om utredning angående möjligheten till vidgad rätt till utträde ur svenska statskyrkan för dem, som tillhöra densamma. Men jag tror, att det skälet icke bör hindra oss från att nu bifalla detta skrivelseförslag. Ty för det första är det så, att utredningen om den stora frågan om vidgad rätt till utträde ur statskyrkan kanske tar lång tid, varför man bör, utan att avvakta densamma, kunna taga bestämd ståndpunkt till den lilla frågan om rätt att få begravningen utan biträde av präst inom statskyrkan. Och för det andra kan det hända, att när frågan om rätt till utträde ur statskyrkan föreligger färdig, denna rätt blir förenad med nödvändigheten av sådana uppoffringar av medborgerliga rättigheter för dem, som vilja begagna sig därav, att liksom nu åtskilliga dissenters föredraga att stanna kvar inom statskyrkan, och då bör för dem beredas möjlighet till begravning utan prästerligt biträde och kyrklig ritual.

Jag tror därför, att det är bäst, om andra kammaren står kvar på samma ståndpunkt som år 1912 och bifaller utskottets förslag om skrivelse, och får jag sålunda, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bystrom: Herr talman! Jag vill först uttala min tacksamhet till lagutskottet, som så jämförelsevis enigt har gjort sin framställning rörande denna motion, och icke minst till dess värderade ordförande för det försvar, som han givit för motionen. Jag menar också, att de invändningar, som genom herr Holmdahl gjorts, icke kunna vara så vägande, att de skulle kunna anses gälla såsom motiv för, att kammaren skulle fatta ett annat beslut, än kammaren förut fattat i frågan då den låg i ungefär liknande läge som nu. Då icke så många yttrat sig här och jag antar, att kammaren icke vill, att det skall bliva en lång diskussion i ämnet, skall jag nu inskränka mitt yttrande till det minsta möjliga. Men jag vill ha sagt beträffande klämman i lagutskottets utlåtande, att jag tror, att klämman i motionen vore bättre att antaga än den kläm, som lagutskottet har föreslagit med ledning av vad riksdagen förut beslutat. Detta därför att i den kläm, som lagutskottet har, säges, att man vill, att även annan än präst i statskyrkan skulle få den rätt, man påyrkar. Nu är emellertid förhållandet det, som jag sökt visa i min motion och kläm, att det finnes även andra än

*Ang. rätt att
förrätta jord-
fästning.
(Forts.)*

Ang. rätt att
förrätta jord-
fästning.
(Forts.)

präster i statskyrkan, som ha rätt att på legalt sätt förrätta jordfästning eller begravning. Men jag vill ha denna rätt ytterligare utsträckt, såsom motionen anger och som för övrigt framgått av debatten, då frågan förut förelegat i kammaren. Jag för min del anser således, att det är bättre att klämman i min motion antages än att klämman i lagutskottets utlåtande antages.

Jag ber därför att få yrka bifall till min motion, ehuru jag skall vara tacksam för, även om kammaren hellre väljer den formulering lagutskottet föreslagit. Jag skall nu icke vidare yttra mig, men jag vill säga, att om andra diskutera vidare, kan det hända, herr talman, att jag ånyo begär ordet, och då möjligen blir mitt anförande längre.

Herr I s a k s s o n: Herr talman, mina herrar! Jag hade tänkt att icke nu yttra mig i denna fråga för att icke giva anledning till en lång debatt, såsom herr Nyström ställde i utsikt. Emellertid, då herr Byström så noga räknar dem, som förr tillstyrkt liknande motioner, och röstsiffrorna, och därefter räknar, hur fort det mognar i den riktning, han önskar, så anser jag det vara min plikt att säga, att jag står på samma ståndpunkt nu som 1912. Det är icke så få religiösa i våra missionsföreningar: Evangelistiska Fosterlandstiftelsen, Östra Smålands missionsförening, Svenska missionsförbundet och åtskilliga missionsföreningar i Skåne, vilka önska, att det icke skall bli någon ändring i denna fråga. De känna icke av, vad som i motionen anföres om tvånget inom statskyrkan, som skulle vara så svårt. Motionären tror, att det skall finnas personer, som skola kunna förrätta begravning lika bra som statskyrkans präster. Han säger: »Men då det finnes här i landet ett ungefär lika stort antal frikyrkliga predikanter som det finnes statskyrkopräster, och då bland dessa mellan två tusen och tre tusen predikanter finnes ett stort antal, som i utbildning och begåvning kunna jämföras med statskyrkopräster, och vilka äro pastorer för frikyrkliga församlingar, som äro mycket, mycket större än en mängd statskyrkoförsamlingar, så böra sådana kunna tjänstgöra vid en begravning fullt ut lika bra som en statskyrkopräst.» Jag tror också, att de kunna det; men en annan fråga är, om det vore lämpligt.

Det rinner för mig ett samtal, vid vilket en borgmästare under resonemang om denna sak sade: »Skulle det verkligen vara olämpligt, om även andra än statskyrkans präster finge begrava; det vore väl icke oriktigt?» Jag svarade: Tror icke borgmästaren, att det kan finnas ett mål att handlägga, som är så enkelt, att jag skall kunna handlägga det lika bra som borgmästaren. — »Jo, det tror jag», sade han. — Skulle då icke jag kunna sätta mig att sköta om den saken, då jag gör det lika bra? — »Nej, det går icke an; det måste vara en ansvarig ämbetsman bakom handlingen». — Nå, än här då, behövs icke det för ordningens skull även inom kyrkan? Är det likgiltigt, hur det tilltrasslas inom kyrkan, och är det lämpligt att kyrkans män utträngas mer och mer? Är det bara de frikyrkliga och frireligiösa.

som skola hava rättigheter? Bör man icke ock taga någon hänsyn till kyrkan och dess ämbetsmän? — »Jo, jo», sade han, »ja d. v. s., jag erkänner, Isaksson har rätt». — Här är icke fråga om att de icke kunna göra det lika bra, men här är fråga om att det skall vara någon ordning. Gud är också ordningens Gud.

*Ang. rätt att
förrätta jord-
fästning.
(Forts.)*

Jag vill icke uppväcka en lång debatt, men jag vill säga: Borde icke ändå vi kristna, vad vi än kunna kalla oss, frireligiösa eller frikyrkliga, tänka litet på vilka förmåner vi ha från vår statskyrka? Nu kan det gå jämförelsevis lätt att bilda församlingar, emedan vi hava den kultur att bygga på, vilken kyrkan givit oss genom sitt arbete under århundraden. Det ställer sig icke så gynnsamt, om vi gå till hednavärlden för att där bilda religiösa församlingar. Inom vårt land få vi skörda frukten av kyrkans arbete. Borde icke vi taga någon hänsyn därtill, att kyrkan är vår moder och att vi hava många och stora förmåner genom vår kyrka trots alla hennes brister och fel? Och varför skola vi söka göra det så trångt som möjligt för kyrkans tjänare och rycka ifrån dem den ena rättigheten efter den andra? Man får ju, om man vill, gå till graven och sänka ned sin vän, som är död, och man får vidtaga vilka religiösa åtgärder man vill, men kyrkan kräver, att hon skall med avseende på sina medlemmar få utföra den officiella jordfästningen efter sin ritual och genom sina tjänare. Jag tycker icke, att det är för mycket begärt, eller att det, rätt sett, skall behöva kännas såsom något synnerligt tvång, och därför yrkar jag avslag på motionen och utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Jag tror visserligen, att det finnes åtskilligt att anföra till stöd för den motivering, som utskottet valt för sin kläm i detta betänkande, men då första kammaren icke torde komma att bifalla utskottets hemställan utan med all säkerhet antager reservationen, så anser jag det ha mindre att betyda, huru andra kammaren formulerar sitt beslut, endast däri ligger ett uttalande av kammarens principiella mening i frågan. Jag skall därför gärna gå med på det yrkande, som herr Byström framställt.

Herr Byström: Herr talman! Herr Isaksson framhöll, att något önskemål på detta område icke givit sig tillkänna från de frikyrkligas sida. Jag vill då säga honom, att bland andra uttryck för den mening, som jag framhöll, är också, att alla de större frikyrkliga samfundet haft ett så kallat frikyrkomöte i Immanuelskyrkan i Stockholm, varvid denna fråga var före. Därvid deltog ombud från landets skilda delar. Då uttalade man sig för en resolution, såsom jag också anfört i min motion, och som gick ut på att tillstyrka den framställning, som jag nu gjort. Jag menar, att då talaren bestrider, att det icke finnes någon stämning för en sådan mening, som jag framställt, detta icke kan få vara oemotsagt från min sida.

Det är en sak, som han tydligen missuppfattat. Han tycktes

Ang. rätt att
förrätta jord-
fästning.
(Forts.)

tro, att vi ville taga denna rätt från prästerna, så att de icke skulle få sköta sitt. Jo visst skola de få sköta sitt. Här är det bara fråga om pastorer i frikyrkliga församlingar skola få rätt att lagligt begrava medlemmar som dött och som önskat sådan begravning. Och utan risk av minskad aktning och vördnad för stundens betydelse och den religiösa helgd, som därmed kan vara förenad, skulle en pastor för en frikyrklig församling lika väl som en statskyrklig sådan kunna förrätta jordfästning eller begravning. Det borde icke heller anses vara orimligt begärt, att den predikant, som tjänat en person i fråga om hans andliga fostran från det han blev döpt och tills han somnat i döden, också skall oberoende av statskyrkans tjänare få, om han vill och vederbörande familj det önskar, göra den avlidne den sista tjänsten och så att säga viga hans stoft vid jorden.

Jag vill säga, att det är högst egendomliga förhållanden här i Sverige i jämförelse med förhållandena på liknande område i Tyskland, England och Danmark och en del andra länder. Själv har jag under en resa under förlidet år varit vittne till en begravningsakt i Spanien, som visade, att man där var mera tolerant i detta avseende än vad Sverige är.

Jag inskränker mig till att fortfarande yrka bifall till motionen, i vilket yrkande lagutskottets ordförande ansett lämpligt att instämma.

Herr Jansson i Djursåtra: Herr talman! Ehuru jag mycket väl kan antaga, att lagutskottets förslag med glans går igenom, och även om det vore så, att jag vore ensam om min egen avvikande mening, så kan jag icke tåga, utan vill, innan frågan avgöres, giva till känna, att jag anser, att den här motionen, som är av lagutskottet tillstyrkt, är av sådan beskaffenhet, att den borde betraktas som fullständigt onödig.

Herr Byström nämnde visserligen, att här i Stockholm varit ett stort möte med frikyrkliga predikanter och att på detta möte enhälligt uttalats den önskan, att lekmanpredikanterna måtte erhålla rättighet att utöva begravningsakt. Ja, jag tvivlar icke på, att det tillgått så, men det var dock i alla fall predikanterna själva som gjorde detta uttalande. Och jag får säga, att jag har aldrig hört någon önskan härom uttalas från de kristna församlingarna. Men även om något församlingsbehov här ej föreligger kan jag ändå mycket väl förstå, att predikanterna vilja få rätt till sådan ämbetsutövning, ty det förefinnes ibland rätt många frikyrkopredikanter en åtrå att få tituleras som pastor; om nu sådant är något att sträva efter, lämnar jag emellertid därhän. Men då man ser saken i detta sammanhang, kan man mycket väl förstå, att med den självtagna pastorstiteln bör följa åtminstone befogenhet att förrätta begravningsakter.

Nu förstår jag mycket väl, att man icke behöver betrakta frågan på det sättet att det här skulle gälla att beröva kyrkan

eller prästerskapet en rätt, ty den rätten förmodar jag icke kan vara något att sätta så högt värde på — rätten att begrava döda — men i alla fall är det nu statskyrkoprästernas skyldighet att göra detta, och man har väl i allmänhet icke heller hört klagomål över det sätt, varpå de utövat sitt ämbete när det gäller att jordfästa döda. För övrigt kan man väl icke heller påstå, att den ritual, som prästerskapet vid begravningstillfällen har att följa är av mindervärdig beskaffenhet. Jag tror tvärtom, att var och en, som med uppmärksamhet och andakt bevistar en begravningsakt, skall känna det verkligt allvarligt och högtidligt, när han lyssnar till de heliga ord, som prästen läser vid begravningen, och ur den synpunkten kan jag icke heller finna, att man skulle erhålla något, som mera höjde andakten och mera stämde sinnet till eftertanke, om motionen skulle bliva bifallen.

Ang. rätt att
förrätta jord-
fästning.
(Forts.)

Jag vill därför, herr talman, giva tillkänna, att jag icke kan bifalla den föreliggande framställningen utan yrkar avslag på lagutskottets hemställan, och jag tror nog, att jag även kommer att begära votering, när frågan kommer till avgörande.

Med herr Jansson i Djursätra förenade sig herrar *Lithander* och *Sommelius*.

Herr *Modig*: Herr talman! Jag ber få hänvisa till vad som i herr Byströms motion finnes anført med anledning av den stora frikyrkliga konferens, som hölls i Stockholm i Immanuelskyrkan 1910. Det var ett möte, som representerades av tre olika frikyrkosamfund: svenska missionsförbundet, baptisterna och metodisterna och varit mycket talrikt besökt av för saken intresserade personer från hela vårt land. Mötet gjorde följande uttalande:

»Frikyrkomötet uttalar såsom sin mening, att vederbörlig lagstiftning må ändras så, att frikyrklig predikant eller pastor, vare sig han ställt sig under dissenterlagen eller icke, måtte erhålla samma rätt som statskyrklig präst i fråga om att förrätta begravning.» För min del tycker jag, att dessa tre olika sällskap icke kunde mera bestämt uttala sin önskan än vad de gjort.

Jag skall icke upptaga tiden länge, jag vill blott framhålla en sak till. Det må väl ändå anses såsom oegentligt, att beträffande en person, som tillhör en friförsamling, en metodistförsamling eller en baptistförsamling, och i en sådan församling åtnjutit alla de fördelar och förmåner, som äro förenade med medlemskapet, och haft för vana att vända sig till församlingens pastor i religiöst och annat avseende, att beträffande denne, säger jag, när till sist den dagen komer, då han skall bäras till graven, man då skall skicka efter en statskyrklig präst, som skall intaga den förnämsta platsen vid detta tillfälle, under det att församlingsföreståndaren, som förut tjänat den avlidne hela livet igenom, skall sättas åsido. Nog är det en egendomlig situation. Nog borde var och en ha rättighet att välja vem man önskar till att förrätta denna akt, då en avliden skall

Ang. rätt att
förrätta jord-
fästning.
(Forts.)

läggas ned i jorden; åtminstone borde man härtill få välja den församlingsföreståndare, som tjänat en hela livet igenom.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Byströms motion.

Herr Olsson i Berg: Herr talman! Då jag för min del icke kan finna några som helst bärande skäl för bifall till motionen och då jag anser, att det krav, som den uppställer, innebär är en avvikelse från kyrkans ordning, skall jag, herr talman, be att få yrka avslag å motionen.

I detta anförande instämde herr *Hellberg* i Ljungskile.

Herr Hamrin: Herr talman! Blott några få ord!

Det var med ett visst vemod, jag lyssnade till det anförande, som herr Jansson i Djursätra hade. Jag erinrade mig nämligen den tid för många år sedan, då jag ute på landet läste om de anföranden, som herr Jansson i Djursätra hade i kammaren, i vilka han med stor skärpa och framgång, må man väl säga, förfäktade samvetsfrihetens grundsatser för frikyrkliga lika väl som för andra. Därför var det, som sagt, med vemod jag lyssnade till vad han sade. Men tiderna förändras, och en och annan förändras väl också med dem.

Nu är det så, att vi nyss behandlade en motion, vid vars behandling herr Jansson i Djursätra hade tillfälle att yttra sig, en motion som gick ut på att i ett visst avseende sätta prästerna ur spelet, om jag får använda ett sådant uttryck. Motionen gällde pastors självskrivnenhet att vara ordförande i skolråd, och herr Jansson i Djursätra motiverade sin anslutning till denna motion med att det fanns fall, då vederbörande pastor icke vore lämplig att utöva den funktion, som här vore i fråga. Jag vill icke sätta fullständigt likhetstecken mellan den frågan och den, som nu föreligger. så att den argumenteringen skulle kunna användas även här, men jag tror, att åtskilligt om än icke så mycket av vad han sade kan användas som argument för ett bifall till den framställning, som här föreligger. Ty det kan inträffa och har inträffat åtskilliga gånger, att vederbörande pastor icke ansetts lämplig att förrätta jordfästning av det ena eller andra skälet.

En föregående talare sökte göra gällande, att det skulle finnas två olika slag av jordfästning, en mera invecklad och en mindre invecklad, och yttrade, att han i det sistnämnda fallet kunde tänka sig, att även en lekman kunde förrätta jordfästningen. Jag tror dock, att den argumenteringen icke har synnerligen stort värde, särskilt om man tänker på, att det här gäller en frihet för en grupp medborgare, en stor grupp medborgare, som är ansluten till statskyrkan icke på grund av sin fria vilja utan på grund av tvång. Åtminstone denna kammare har reagerat ganska starkt, då det gällt tvångsanslutning till vissa organisationer.

Slutligen ber jag att få erinra därom, att vi numera icke hava

tvångsdop, vi hava vidare ingen tvångskonfirmation, och vi hava frihet för svenska medborgare att vända sig till borgerlig myndighet för att få vigsel; då synes det mig rimligt och riktigt, att man tager steget ut i detta avseende och ser till, att det blir lagfäst rätt för andra än statskyrkans prästerskap att förrätta jordfästning.

Ang. rätt att förrätta jordfästning.
(Forts.)

Jag ber, herr talman, på dessa grunder att få yrka bifall till den framställning, som är gjord av herr Byström.

Herr Jansson i Djursätra: Herr talman! Den siste ärade talaren uttalade sin förvåning över att jag, som vid åtskilliga tillfällen hade uttalat mig till förmån för samvetsfrihet, i dag kunnat i den här frågan göra ett sådant uttalande, som jag gjort. Ja, jag rör inte för, att det kunde väcka herr Hamrins förvåning; men för min egen del har jag svårt att jämföra en begravningsakt med samvetsfrihet, eller med t. ex. dop, nattvard, konfirmation eller en vigselakt. Men andra kanske ha lättare för det än jag.

Nu är emellertid saken den, att jag för min del följer min egen övertygelse; och jag brukar icke fråga min granne, om solen skiner, då jag själv har ögon att se med. Icke heller faller det mig in att fråga herr Hamrin eller någon annan i kammaren, som har en annan uppfattning, om jag får uttala en särskild mening även i denna fråga.

Under sådana förhållanden vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande om avslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr Byström i ämnet väckta motionen samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som berörda motion; och fann herr talmannen den under 2:o) upptagna propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Jansson i Djursätra begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

den som vill, att kammaren bifaller den i förevarande ämne av herr Byström väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren avslagit såväl lagutskottets hemställan i ämnet som berörda motion.

Voteringen utvisade 85 ja mot 46 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit den av herr Byström i ämnet väckta motionen.

§ 11.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 2, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställningar; och

nr 6, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar, ävensom åtskilliga inom riksdagen väckta motioner rörande utgifter under samma huvudtitel; samt

från lagutskottet:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommission, handelsagentur och handelsresande samt till lag om ändrad lydelse av 2 § i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes jordbruksutskottets memorial, nr 33, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i frågor rörande anslagen under riksstatens nionde huvudtitel.

§ 13.

Justerades protokollutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Molin</i> i Södertälje	under 8 dagar fr. o. m. den 28 febr.,
» <i>Åkerlund</i>	» den 28 febr.,
» <i>Rune</i>	» 3 dagar fr. o. m. den 28 febr.,
» <i>Hamrin</i>	» 3 » » » 28 »
» <i>Jönsson</i> i Revinge	» 3 » » » 28 » och
» <i>Branting</i>	» den 28 febr.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10,19 e. m.

In fidem
Per Cronvall.